

Slovenski slavistični kongres
Novo mesto 2019

SLOVENSKI JEZIK IN NJEGOVI SOSEDJE

Deutsch

il furlan

magyar

slovenščina

l'italiano

hrvatski

српски

Uredila Matej Šekli in Lidija Rezoničnik
Izdala Zveza društev Slavistično društvo Slovenije

Zbornik Slavističnega društva Slovenije 29

SLOVENSKI JEZIK IN NJEGOVI SOSEDJE

Uredila
Matej Šekli in Lidija Rezoničnik

Zveza društev Slavistično društvo Slovenije

Ljubljana 2019

Zbornik Slavističnega društva Slovenije 29
Slovenski slavistični kongres, Novo mesto, 3.–5. oktober 2019

SLOVENSKI JEZIK IN NJEGOVI SOSEDJE

Urednika: Matej ŠEKLI, Lidija REZONIČNIK

Recenzenti: Andrej BARTOL, Kasilda BEDENK, Aleksander BJELČEVIČ, Milena Mileva
BLAŽIČ, Ljudmil DIMITROV, Helena DOBROVOLJC, Rok DOVJAK, Nataša GLIHA KOMAC,
Jožica JOŽEF BEG, Miha JAVORNIK, Nikolaj JEŽ, Janoš JEŽOVNIK, Marta KOCJAN
BARLE, Tina LENGAR VEROVNIK, Irena NOVAK POPOV, Mateja PEZDIRC BARTOL, Luka REPANŠEK,
Đurđa STRSOGLAVEC, Primož STURMAN, Matej ŠEKLI, Dejan VALENTINČIČ

Tehnično uredništvo in prelom: Rok MRVIČ

Oblikovanje ovitka: Daša GABERŠEK

Izdala Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana, oktober 2019

Tisk: Birografika Bori, d. o. o., Ljubljana

Naklada: 250 izvodov

Cena: 25,00 EUR

Imetnik materialnih pravic na tem delu je Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. Vsa vsebina v tej publikaciji je objavljena pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva–Deljenje pod enakimi pogoji 2.5 Slovenija (CC BY–SA 2.5 SI) in dovoljuje prosto širjenje vsebine za kakršne koli, tudi tržne, namene. Dovoljena sta tako deljenje (reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem in priobčevanje dela javnosti) kot predelava, in to pod naslednjimi pogoji: priznanje avtorstva – pri uporabi dela morate navesti izvime avtorje, kot so navedeni v tej publikaciji, prvotnega založnika (Zveza društev Slavistično društvo Slovenije) in izvorno mesto objave, kot je navedeno v kataložnem zapisu o publikaciji (CIP); deljenje pod enakimi pogoji – če spremenite, pretvorite ali gradite na tem delu, lahko takšno predelavo dela širite samo pod isto, podobno ali kompatibilno licenco. Več informacij: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/si/>.



Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstveno-raziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'27(082)

SLOVENSKI slavistični kongres (2019 ; Novo mesto)

Slovenski jezik in njegovi sosede / [Slovenski slavistični kongres, Novo mesto, 3.-5. oktober 2019] ; uredila Matej Šekli in Lidija Rezoničnik. - Ljubljana : Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2019. - (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, ISSN 1408-3043 ; 29)

ISBN 978-961-6715-29-4

1. Gl. stv. nasl. 2. Šekli, Matej

COBISS.SI-ID 301766144

KAZALO

Matej ŠEKLI: Spoznaj svoj jezik in jezik svojega soseda	9
Marko SNOJ: Kako smo Slovenci dobili svoje sosede?	13
Tatjana BALAŽIC BULC: Jezikovna raznovrstnost in medkulturni dialog pri pouku slovenščine	20
Sosedski jeziki slovenskega jezika	
Uršula KREVS BIRK: Nemški jezik: prostor, zgodovina, značilnosti in jezikovna stičnost.....	30
KOLLÁTH Anna / Anna KOLLÁTH: A szlovén nyelv keleti szomszédja: a magyar nyelv / Madžarski jezik: vzhodni sosed slovenskega jezika.....	40
Martina OŽBOT: Italijanski jezik – zahodno od slovenščine.....	57
Vesna POŽGAJ HADŽI: Hrvatski jezik: sve što želite znati o najbližem susjedu.....	66
Pravopisno podomačevanje tujih lastnih imen	
Tina LENGAR VEROVNIK: Pogledi na prevzemanje lastnih imen ter načrtovane novosti in spremembe v prenovljenem pravopisnem poglavju o prevzemanju.....	78
Helena DOBROVOLJC: Kategorizacija prevzetih lastnih imen ob prenovi pravopisa in prikaz prevzemanja imen iz hrvaškega jezika.....	86
Marta KOCJAN BARLE: Prevzemanje občnih poimenovanj in lastnih imen iz italijanščine	99
Urška VRANJEK OŠLAK: Prevzemanje imen iz madžarskega jezika	108
Peter WEISS: Umeščanje nemških imen v slovenski jezikovni sistem: pravopisni pogled.....	115
Rok DOVJAK: Kako nadgraditi pravopisno poglavje o prevzemanju iz nelatiničnih pisav	120
Slovenski jezik v zamejstvu: Gorica in Trst, Gorski kotar	
Nina PAHOR: Slovenski jezik na Goriškem	134
Rok MRVIČ: Slovenski jezik na Tržaškem	143
Dejan VALENTINČIČ: Slovenski jezik na Hrvaškem med zamejstvom in izseljenstvom: pravni vidik.....	153
Januška GOSTENČNIK: Slovenski jezik ob Čabranki, zgornji Kolpi in v Gorskem kotarju	165
Manj poznani zgodovinsko prisotni jeziki in njihova narečja v Sloveniji	
Vida JESENŠEK: Nemščina v Mariboru: preplet kulturnozgodovinskih in jezikovnih danosti	178
Helena JAKLITSCH: Kočevarščina oz. kočevska nemščina, jezik Kočevarjev oz. kočevskih Nemcev	186
Ivana ETEROVIĆ: Pregled dosadašnjih istraživanja čakavskih govora na području Ćićarije u Republici Sloveniji.....	195
Tanja PETROVIĆ: Jezikovna in kulturna identiteta etnolingvistične skupnosti Srbov v Beli krajini.....	204

Razvoj in tipi pisav

Simona KLEMENČIČ: Srednješolski učbeniki za slovenščino o nastanku in razvoju pisave	214
Jerneja KAVČIČ: Grška pisava	222
Luka REPANŠEK: Venetska pisava in njen vzhodni areal	232
Matej HRIBERŠEK: Kratek očrt razvoja latinske pisave	239
Vanda BABIČ: Glagolica in cirilica: prvi slovanski pisavi.....	249

Cankarjeva dramatika na splošni maturi iz slovenščine 2020

Nina ŽAVBI: Jezikovni (govorni) pristop k šolski obravnavi besedila <i>Za narodov blagor</i>	264
Blaž LUKAN: Kantorjev kompleks	272
Mateja PEZDIRC BARTOL: Inovativnost dramske forme v Cankarjevem <i>Pohujšanju</i>	282
Rok ANDRES: Izhodišča za ogled uprizoritve <i>Hlapcev</i> v sklopu priprave na maturitetni esej	289
Irena NOVAK POPOV: Cankarjevi premisleki kulture, umetnosti in politike	297

Lirika slovenske moderne

Jožica JOŽEF BEG: Novomeški leti Dragotina Ketteja	306
Vita ŽERJAL PAVLIN: Pesemski cikli Ljudmile Poljanec in Vide Jeraj	311
Marijan DOVIČ: Župančič – mojster besede: razstava v pesnikovi spominski hiši v Vinici	321
Milena Mileva BLAŽIČ: Otroške pesmi Otona Župančiča	328

Slovanske književnosti pri pouku slovenščine: učna ura z literarnimi besedili

Namita SUBIOTTO: Kraljevič Marko v makedonski poeziji: od epskega junaka do lirskega subjekta	342
Lidija REZONIČNIK: Jan Kochanowski – poljska renesansa pri pouku književnosti v gimnaziji.....	349
Blaž PODLESNIK: Poskus revizije z <i>Revizorjem</i> : zakaj, kam, kdo in kaj?.....	356
Špela SEVŠEK ŠRAMEL, Jana ŠNYTOVÁ: Mitološka vodna bitja v češki in slovaški baladi 19. stoletja	367

Pravljice in pravljíčarke: pravljice v vzgojno-izobraževalnem procesu

Kasilda BEDENK, Milena Mileva BLAŽIČ: Primerjalna analiza pravljíc in pravljíčark s poudarkom na Tini Wajtawi, rožici iz Rezi je	376
Mira DELAVEC TOUHAMI: <i>Njena povest</i> – sodobna slovenska pravljica zamejske Slovenke Brede Šček	387
Veronica MUSKHELI: Russian Cinderella: Glimpsing the Female Storyteller from her Text	394
Angelika ZIMMERMAN: Ljudske pravljice v narečni podobi pri pouku slovenščine: na primeru pravljice <i>Zacoprana piskrč bl Mojci pad Ojstrnkan</i> , sodobne ziljske različice Mojce Pokrajculje	400
Danila ZULJAN KUMAR: Pripovedni svet terskih dolin	407

Posodobitev učnega načrta za predmet slovenščina v srednji šoli

Kozma AHAČIČ: Prihodnost jezikovnega pouka slovenščine: učni načrt in slovnica	418
Martina KRIŽAJ: Vprašanja pred posodabljanjem učnega načrta za jezikovni pouk v srednji šoli	422
Jerca VOGEL: (Ne)zadostnost učnega načrta za pouk slovenskega jezika v gimnazijah	424
Drago MEGLIČ: O posodobitvi učnega načrta za slovenščino v gimnazijah.....	427
Igor SAKSIDA: Ali je za prenovu mature nujna prenova učnega načrta?.....	430
Boža KRAKAR VOGEL: Učni načrt za književni pouk v gimnazijah kot prenova prenovljene prenove.....	432

Slovenščina kot drugi jezik in jezik okolja v javni šoli v Sloveniji

Mihaela KNEZ: Priseljenci v slovenskih šolah – od prvih korakov do sistemskih rešitev	438
Marijanca AJŠA VIŽINTIN: Spremembe v Sloveniji na področju vključevanja otrok priseljencev v 21. stoletju in izzivi za naprej	441
Ana PODVRŠNIK: Delo z otroki priseljenci v okviru projekta <i>Izzivi medkulturnega sobivanja</i>	444
Janja FLORJANČIČ: Strah pred novim in drugačnim.....	446
Nataša PIRIH SVETINA: Slovenščina za tujce na slovenski javni univerzi	448

Slovenski jezik v visokem šolstvu ob 100. obletnici Univerze v Ljubljani

Zoran BOŽIČ: Bomo s samostojno državo izgubili svoj učni jezik? (pobuda za oceno ustavnosti 8. člena Zakona o visokem šolstvu)	454
Silvija BOROVIK: Slovenščina iz »ognjišča znanosti« – v gnojišče?	457
Marko JESENŠEK: Harakiri po slovensko: jezikovna politika slovenskih univerz.....	463
Vladka TUCOVIČ STURMAN: <i>Predavanje začne</i> ali kako pomesti pred svojim pragom	468
Miran KOŠUTA: Sto pet polokroglih let: univerzitetna slovenistika pri italijanskem sosedu.....	470
Dean KOMEL: Kje so meje slovenskega jezika in kdo jih postavlja?	473

Sprehod po Novem mestu in sprehod po Reki

Tomaž KONCILJA: Sprehod po dolenskem Rimu: kulturnozgodovinska pot po Novem mestu	480
Andrej BANDELJ: Reka – pred sprehodom po »mestu, ki teče«	485

Štiri hiše v slovenskem zamejstvu

Luigia NEGRO: Plocova hiša na Solbici v Reziji (Italija) / Plocawa hiša ta-na Solbici tu-w Reziji tu-w Läschkin	494
Marko SMOLE: Etnološka zbirka Palčava šiša v Plešcah v Gorskem kotarju (Hrvaška)....	498
Susanne WEITLANER: Pavlova hiša v Potrni v Radgonskem kotu (Avstrija).....	500
Dušan MUKIČ: Kūharjeva spominska hiša na Gornjem Seniku v Porabju (Madžarska) / Kūharova spominska iža na Gorenjon Siniki v Porabji na Vogrskon	502

Kratke predstavitve knjig, spletnih aplikacij, razstav, projektov, dejavnosti

Aleksandra DERGANČ: Znanstvena monografija <i>Rajko Nahtigal in 100 let slavistike na Univerzi v Ljubljani</i>	506
Vera SMOLE: 52. knjiga iz zbirke <i>Glasovi Naruobe prav</i>	508
Éva SCHWETTER, Miha SUŠNIK, Blaž BOŽIČ: <i>Učbenik madžarščine za Slovence 1</i>	510
Irena STRAMLJIČ BREZNIK, Darinka KODERMAN PATAČKO: Spletna aplikacija za tvorbo svojilnih pridevnikov iz tujih priimkov	513
Helena JANEŽIČ: Razstava <i>Sosedje Slovenci – Slovenci na Hrvaškem / Susjedi Slovenci – Slovenci u Hrvatskoj</i> v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani	516
Marinka CERINŠEK, Suzana KRVAVICA, Darja PEPERKO GOLOB, Vasilija RUPNIK: Razstava <i>Jezikoslovci na Dolenjskem</i> v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto	518
Maridi TSCHERNE: Projekt <i>Govorimo kočevsko</i>	521
William CISILINO: Agenzie Regionâl pe Lenghe Furlane / Deželna agencija za furlanski jezik	524
Simona KLEMENČIČ: Mednarodna lingvistična olimpijada	526

Utemeljitev priznanj

Natalija PETAKOVIČ: Utemeljitev podelitve priznanja Suzani Krvavica za posebno uspešno pedagoško delo na področju osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja	530
Jakob MÜLLER: Utemeljitev podelitve priznanja Slavku Malnarju za posebno uspešno strokovno delo v slavistiki	532

In memoriam

Marko JESENŠEK: In memoriam Zinka Zorko (24. februar 1936 – 22. marec 2019)	536
Marija PIRJEVEC: In memoriam Lojzka Bratuž (19. junij 1934 – 4. maj 2019)	540

Miran Košuta

Univerza v Trstu, Oddelek za humanistične študije

kosuta@units.it

Sto pet polokroglih let: univerzitetna slovenistika pri italijanskem sosedu

Po sežetem prikazu zgodovine italijanske univerzitetne slovenistike prispevek obravnava njeno zdajšnje institucionalno stanje, oriše njene kočljivejše stiske in kleče ter nakaže nekaj možnih bodočih rešitev, ki bi jo lahko trdneje in trajneje zasidrle v sosednjo vseučiliško danost.

1 Včeraj

Sto pet polokroglih let: toliko jih ta hip, dva tisoč devetnajstega, poteka, odkar se je slovenščina prvič pojavila kot vseučiliški predmet v sosednji Italiji. Bilo je namreč celih pet let pred ljubljanskim rojstvom prve slovenske univerze leta 1919, ko jo je začel leta 1914 predavati častnikom in podčastnikom italijanske vojske in orožnikov na Kraljevem orientalskem inštitutu v Neaplju, poznejši univerzi »L'Orientale«, Beneški Slovenec Bruno Guyon.¹ Še pred uradnim vseučiliškim krstom italijanske slavistike z uvedbo prve stolice Slovanske filologije, ki jo je leta 1920 zasedel na univerzi v Padovi prof. Giovanni Maver, je zazvenela potemtakem »ex cathedra« v daljnem Neaplju slovenska beseda, se v prestolnici Kampanije s prekinitvami oglašala nato iz Guyonovih ust do leta 1918 in čez ter se končno udomačila kot kurikularni predmet na tamkajšnjem vseučilišču od leta 1941 dalje. Neaplju se je v akademskem letu 1943–44 slovenistično pridružil še Trst, ko je začel v okviru smeri »Književnost in modroslovje« (Lettere e filosofia) komaj ustanovljene Filozofske fakultete ponujati slušateljem vsak ponedeljek, sredo in petek od osme do devete ure zjutraj predavanja slovenskega jezika in književnosti koprškega slavista Umberta Urbanija. Tedaj zgolj dopolnilni predmet je nato prerasel v kurikularnega od leta 1945–46 dalje, ko je na tržaški Filozofski fakulteti ugledal luč Inštitut za slovansko filologijo.

Na Škornju pa se je po priložnostnem krstu v Neaplju in Trstu univerzitetna slovenistika trajneje zakoreninila še v Padovi (od leta 1963–64), Rimu (od 1965–66), na podružnici tržaške univerze v Vidmu (od 1972–73) in za nekaj časa v Benetkah (od 2006–07). Njen ploden razvoj je omogočila po eni strani naraščajoča normativna zasidranost znotraj predmetnega področja slavistike in omenjenih vseučilišč, njihovih študijskih smeri ter programov, po drugi pa matična pomoč Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki nudi že lep čas slovenističnim katedram v Italiji – pretežno ali celo zgolj na lastne stroške – neprecenljivo lektorsko oporo. V obliki zgolj predavanj ali predavanj in

¹ Istega leta naj bi Guyon predaval vojakom slovenščino tudi na Univerzi v Padovi, kot zatrjuje v članku *Študij slovenščine na Univerzi v Padovi*, objavljenem 31. 1. 2018 v reviji Rodna gruda (https://www.rodnagruda.si/predstavljamo_vam/2018013110151244), Polona Liberšar: »Posebna zanimivost je, da je padovska univerza že leta 1914 (in 1915), vendar le tisto leto za potrebe vojaščine, ponudila učenje slovenščine, učitelj pa je bil Bruno Guyon iz Beneške Slovenije, ki je takrat napisal tudi slovensko slovnico. Torej je slovenščina prvi slovanski jezik, ki so ga predavali na Univerzi v Padovi. Uradno pa je študij slovenščine ubral precej bolj zavito in predvsem daljšo pot.« Prim. tudi Polona Liberšar: *Študij slovenskega jezika in književnosti na Univerzi v Padovi* (v Andreja Žele, Matej Šekli (ur.), 2018: *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*, Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 28, 165–168). Tega podatka pa uradna letopisa padovske univerze za akademski leti 1914–15 in 1915–16 ne potrjujeta. Prim. *Annuario della R. Università degli Studi di Padova per l'anno accademico 1914–15*, Padova, Tipografia Giov. Batt. Randi, 1915; *Annuario della R. Università degli Studi di Padova per l'anno accademico 1915–16*, Padova, Tipografia Giov. Batt. Randi, 1916.

lektorata je slovenski jezik s književnostjo tako danes prisoten na sosedovih univerzah v Neaplju, Padovi, Rimu, Trstu in Vidmu.

2 Danes

A kakšno je ta hip zdravje slovenistike na naštetih italijanskih vseučiliščih? Če smo lahko po eni strani ob doslejšnjih docentskih, mentorskih, raziskovalnih, knjižnih ali publicističnih uspehih njenih predavateljskih in lektorskih sotvorcev upravičeno ponosni nad stopetletjem prehojene institucionalne, vedne in raziskovalne poti, po drugi ni pretirano trditi, da je taista slovenistika danes šalamunovsko »prehlajeni predmet« sosedovega univerzitetnega telesa. Njena vpetost v splošni področni lonec slavistike (oz. predmetne skupine L-LIN/21), ki otežuje specifične natečaje in kadrovske vetritve; kot bele vrane izjemni razpisi za redno nastavitve njenih docentov ob izgovoru nižjih slušateljskih števil; popolna odsotnost slovenističnega ordinarija v celotnem italijanskem univerzitetnem sistemu; kljub članstvu Slovenije v Evropski zvezi mestoma tudi kreditno zaznavna neenakopravnost slovenščine v primerjavi z etabliranimi, »prvorazrednimi« unijskimi jeziki (angleščino, francoščino, nemščino, španščino), zato pa posledična odsotnost posebnih docentov za slovenski jezik; kljub zakonu št. 240 iz leta 2010 še vedno neurejen status lektorjev na kulturno izmenjavo, kar dolžno finančno skrb Italije zanje sramotno zvrča na ramena matičnih držav; postopni upad slovenističnih študentov zaradi domnevno manjše poklicne rentabilnosti področne diplome; akademsko bohottenje pogubne tržne logike, ki bolj in bolj prizadeva jezike in književnosti številčno manjših narodov – vse to in še mnogokaj kazi sedanji položaj slovenistike na italijanskih univerzah, krni njene preživetvene možnosti in upepeljuje njene razvojne obete. Kaj storiti potemtakem?

3 Jutri

Ker ob strokovno že doseženem in v bodoče izboljšljivem le ne gre metati puške v korožo, je možno prišepniti vseučiliško pristojnim oblastem in forumom v Italiji, Bruslju in matici kopico uresničljivih namigov, zamisli, predlogov za prešernovsko zjasnitev slovenističnih »vremen« na Apeninskem polotoku: od pozitivnega lobiranja narodne ali mednarodne diplomacije in politike, da se tamkajšnji univerzitetni slovenistiki zagotovijo enakopravni programski pogoji in tretmaji, pomladijo kadri in ojačijo finančna sredstva, prek tesnejšega sodelovanja univerz obeh držav, ki bi lahko obrodilo – le za pokušino rečeno – dvojne slovenistične diplome, poživilo obojesmerno študentsko in docentsko osmozo ali spodbudilo prevodni pretok strokovne literature, vse do pogostejšega bratenja področnih organizacij, društev (npr. Slavističnega društva Slovenije in italijanskega združenja AIS-Associazione italiana degli Slavisti), založb ali revij (npr. *Slavistične revije* in revije *Ricerche slavistiche*), ki bi zagotovo razplamtelo izmenjavo vednih znanj ali vzajemno založniško in medijsko recepcijo vsake od obeh literatur, umetnosti in kultur pri sosedu. Za še najmanj sto pet novih, polokroglih let ...

VIRI IN LITERATURA

- BEŠTER, Marja, KRŽIŠNIK, Erika (ur.), 1999: *Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- BIDOVEC, Maria, 2018: Poučevanje slovenskega jezika in književnosti na italijanskih univerzah. Andreja Žele, Matej Šekli (ur.): *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 28. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 36–50.

-
- HLADNIK, Miran (ur.), 2005: *Vloga meje*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 16. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- Nenavedeni avtor/urednik, 1944: *Annuario della Università degli Studi di Trieste. Anno accademico 1943-44*. Trieste: Tipografia Moderna S. A.
- PIRJEVEC, Marija, 1990: Slovenistika v Italiji (1921–1951). *Slavistična revija* 38/3. 221–231.
- RENKO, Srečko, 1982: I primi insegnamenti di sloveno in Italia: Bruno Guyon, docente al R. Istituto orientale di Napoli. *Europa orientalis* 1/1. 83–86.
- RENKO, Srečko, 2006: Začetki poučevanja sloveščine (sic!) v Italiji: Bruno Guyon, docent na Kraljevem orientalskem inštitutu v Neaplju. *Slavistična revija* 54/1. 95–98.